

Проф. д-р Емилија Симоска
simoskae@gmail.com

МЕЃУЕТНИЧКИ ОДНОСИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Омилена тема во политичката реторика во Република Македонија е влошувањето или подобрувањето на меѓуетничките односи, најчесто заради натпреварување меѓу политичките партии. За жал, вообичаено, констатациите на македонските политичари се без емпириска поткрепа. Со цел да се добие увид во перцепцијата на граѓаните, во ова истражување беа поставени неколку прашања за статусот на меѓуетничките односи, како и факторите за нивно влошување или подобрување. Податоците покажаа дека најголемиот дел од испитаниците - 52% сметаат дека меѓуетничките односи последниве две години се исти, 32% ги гледаат како влошени, 9% изјавиле дека тие се подобриле и 7% не знаат.

Од аспект на полот на испитаниците нема речиси никакви разлики, а во однос на возраста разликите се забележливи, но не и преголеми. Така, категоријата која меѓуетничките односи ги оценува како „исти“ е еднакво присутна кај сите возрасни групи (2-3% разлика). Меѓутоа, кај граѓаните со над 65 години старост и оние од 40-49 години има мали специфики: тие во поголема мера ги оценуваат односите како влошени (32%), за разлика, на пример, од помладите испитаници кај кои овој одговор е присутен со околу една четвртина.

Ваквите перцепции секогаш биле различни кај одделните етнички групи. Речиси секогаш во сите претходни истражувања изминативе две децении

Албанците во поголема мера ги оценувале меѓуетничките односи како влошени. Тоа е случај и во ова истражување, меѓутоа разликите не надминуваат 10% (за разлика од претходни истражувања кога се движеле и над 30%). Следнава табела ги компарира овие вредности кај македонската и албанската популација (со оглед на малиот процент на другите етнички групи).

Дали според Вас во последниве 2 години меѓуетничките односи се влошиле или подобриле?

	Македонци	Албанци
се влошиле	30%	37%
се подобриле	11%	5%
исти се	54%	50%
не знам	6%	8%
вкупно	100%	100%

Од аспект на образованието на испитаниците, влошување на меѓуетничките односи повеќе чувствуваат испитаниците со понизок степен на образование (41% со завршено основно), за разлика од оние со високо или средно, каде процентот е по 30%. Меѓутоа, не постои и обратна пропорционалност. Поточно, разликата кај високообразованата популација се должи на перцепцијата дека меѓуетничките односи се исти, додека категоријата која смета дека тие се подобриле е речиси еднакво распределена кај сите групи.

Работниот статус на испитаниците не игра особена улога, но од аспект на местото на живеење се појавуваат извесни (не големи) разлики, прикажани на следнава табела:

Дали според Вас во последниве 2 години меѓуетничките односи се влошиле или подобриле?

	село	град до 30.000 ж.	град над 30.000 ж.	Скопје
се влошиле	36%	36%	25%	27%
се подобриле	10%	10%	9%	8%
исти се	46%	47%	58%	63%
не знам	8%	7%	7%	2%

На испитаниците им беше дадена можност и да се изјаснат по прашањето: кој е најзаслужен за подобрувањето на меѓуетничките односи? Така, ако ги

исклучиме 39% кои не сметаат дека се подобрани, одговорите се следни: 11% сметаат дека подобрувањето е заслуга на власта, 1% ја наведуваат опозицијата, по 2% испитаници се изјасниле за медиумите и за верските лидери, 3% ги споменуваат невладините организации, 5% - меѓународната заедница, но најголемиот дел - 35% сметаат дека ова е заслуга на самите граѓани.

Единствена разлика во однос на возраста се појавува кај групата која за фактор на подобрување ја смета власта, каде што најмладите испитаници го избрале овој одговор во најмала мера (6%), за разлика од оние над 65 години каде за власта се определиле 21%.

Гледано од аспект на етничката припадност, може да се забележи дека значајни разлики помеѓу Македонците и Албанците нема, согласно со податоците од следнава табела:

Кој е според Вас најзаслужен за подобрувањето на меѓуетничките односи?

	Македонци	Албанци
меѓуетничките односи не се подобрани	40%	39%
власта	12%	8%
опозицијата	1%	1%
медиумите	2%	2%
самите граѓани	36%	30%
верските лидери	2%	4%
невладините организации	3%	1%
меѓународната заедница	3%	12%
не знаат	2%	3%

Евидентно е дека постои сличност во перцепциите на граѓаните, со мал исклучок кога станува збор за меѓународната заедница, која е почесто наведена како позитивен фактор од страна на Албанците, иако и таа разлика не надминува 10%.

Верската припадност ја одразува речиси во целост етничката, така што сличноста во одговорите е забележлива и меѓу православноста и муслиманската популација.

Од аспект на образованието, повторно нема драстични разлики. Единствено што може да се посочи е ставот дека граѓаните се најзаслужни за подобрување на меѓуетничките односи, кој е изразен од страна на 36% од високообразованите и 39% од испитаниците со завршено средно образование.

Наспроти нив, евидентно помала верба во граѓаните покажале оние со незавршено основно училиште кај кои овој одговор го избрале само 14% и оние со завршено основно училиште - 24%.

Во однос на вработеноста, иако разликите се мали, би требало да се посочи дека власта како фактор е најспоменувана од земјоделците, а заслугата на граѓаните - од страна на вработените во јавниот и приватниот сектор.

Местото на живеење не игра улога, но интересно е да се погледнат податоците од аспект на политичката афилијација.

Кој е според Вас најзаслужен за подобрувањето на меѓуетничките односи?

	подржува партија од власта	подржува партија од опозицијата	не подржува ниту една партија
меѓуетничките односи не се подобрени	35%	45%	40
власта	16%	11%	8%
опозицијата	2%	2%	0,4%
медиумите	2%	2%	2%
самите граѓани	34%	25%	37%
верските лидери	2%	5%	2%
невладините организации	2%	4%	3%
меѓународната заедница	6%	7%	5%
не знаат	2%	0%	2%

Интересен податок кој треба да се нагласи е дека и испитаниците кои ја подржуваат власта и оние кои ја подржуваат опозицијата најмногу доверба имаат во граѓаните како фактор.

За да се даде можност за подетална експликација на одговорите и на граѓаните кои сметаат дека меѓуетничките односи се влошиле, беше поставено и прашањето: „Кој е најодговорен денес за влошувањето на меѓуетничките односи?“ Кога ќе се погледнат податоците, најнапред паѓа во очи дека на ова прашање само 6% од испитаниците не одговарале бидејќи сметаат дека меѓуетничките односи не се влошени, иако на претходното прашање за статусот на овие односи одговорот дека тие „се исти“ го дале дури една третина.

Кој според Вас денес е најодговорен за влошувањето на меѓуетничките односи?

Не се влошени	6%
Власта	38%
Опозицијата	4%
Медиумите	11%
Самите граѓани	23%
Верските лидери	8%
Невладините организации	1%
Меѓународната заедница	7%
Без одговор / не знаат	2%

Од аспект на полот на испитаниците повторно нема значајни разлики. Во однос на возраста, пак, единствена разлика се појавува кај одговорот дека власта најмногу ги влошува меѓуетничките односи, за што се определиле 46% од најмладата популација (18-25 год.), додека процентот опаѓа како што возраста расте (на пример, кај генерациите над 65 години старост изнесува 33%). Другите одговори кај сите старосни групи се движат околу просекот.

Во однос на ова прашање многу драстични разлики се појавуваат меѓу македонските и албанските испитаници. Имено, Албанците во многу голем процент се определуваат за власта како фактор на влошување на меѓуетничките односи, што се гледа од следнава табела:

Кој според Вас денес е најодговорен за влошувањето на меѓуетничките односи?

	Македонци	Албанци
Не се влошени	7%	5%
Власта	23%	73%
Опозицијата	5%	2%
Медиумите	13%	9%
Самите граѓани	29%	6%
Верските лидери	12%	1%
Невладините организации	1%	0%
Меѓународната заедница	9%	2%
Без одговор / не знаат	1%	3%

Образованието, исто така, има своја улога. Така, најкарактеристичен одговор за популацијата со основно образование е дека власта ги влошува меѓуетничките односи - 51%, за разлика од високообразованите и оние со средно образование, кои се определиле за овој одговор со околу една третина. Меѓутоа, може да се претпостави дека овој висок процент повеќе се должи на етничката припадност на испитаниците, поточно на општите статистички податоци (кои се одразуваат во примерокот) според кои Албанците во поголем процент учествуваат во групата со основно образование. (Имено, во претходната табела беше видливо дека Албанците како група најмногу ја посочуваат власта како фактор на влошување на меѓуетничките односи). Се разбира, со оглед на тоа дека тројно вкрстување не е направено во ова истражување, ваквата претпоставка не може да се поткрепи со бројки.

Од аспект на работниот статус, студентите за најодговорна ја сметаат власта и тоа со највисок процент (52%), за разлика од останатите групи каде овој одговор не надминува 38%. Највисока фреквенција на одговори кои одговорноста за влошувањето на меѓуетничките односи ја врзуваат за самите граѓани е забележана кај невработените (31%), за разлика од студентите каде овој одговор е двојно помал (16%).

Кај руралната популација доминира факторот „власт“ (што повторно може да е под влијание на етничката припадност), додека другите градови и Скопје со помали отстапувања го следат рангот на просечните вредности.

Најголеми разлики меѓу модалитетите „власт“ и „опозиција“ - очекувано - се појавуваат под влијание на политичката афилијација на испитаниците, што се гледа од следнава табела:

Кој според Вас денес е најодговорен за влошувањето на меѓуетничките односи?

	Поддржува партија од власта	Поддржува партија од опозицијата	Не поддржува ниту една партија
Не се влошени	8%	4%	6%
Власта	30%	60%	38%
Опозицијата	7%	3%	3%
Медиумите	11%	10%	12%
Самите граѓани	25%	14%	24%
Верските лидери	8%	6%	9%
Невладините организации	1%	0%	0%
Меѓународната заедница	8%	4%	7%
Без одговор / не знаат	1%	0%	2%

Генерално гледано, од овие прашања можат да се извлечат следниве неколку заклучоци:

- Разликите во перцепциите на граѓаните за меѓуетничките односи се намалуваат споредено со претходните години;
- Разликите меѓу Македонците и Албанците се намалени во споредба со претходните години;
- Генерално, мнозинството испитаници не мислат дека меѓуетничките односи се влошуваат;
- Најчесто изразено мислење е дека статусот на меѓуетничките односи (независно дали се работи за подобрување или влошување) во најголема мера зависи од самите граѓани.